ქართული შრიფტის შესახებ

(1897 წელი, გაზეთი „ცნობის ფურცელი“ #239)

ამას წინად ,,ცნობის ფურცელში'' ერთმა უჩინარმა პედაგოგმა გამოსთქვა ის აზრი, რომ ეხლანდელი ჰიგიენა მოითხოვსო, რომ წიგნები იბეჭდებოდნენ მსხვილი შრიფტით, რომელსაც სიდიდე მილიმეტრ ნახევარი უნდა ჰქონდესო. ეს შენიშვნა, რამდენადაც ჩვენ შეგვეხება, მტკნარი გაუგებრობის ნაყოფია, და აი რად.

ევროპასა და რუსეთში იხმარება იმისთანა წვრილი შრიფტები, რომელიც ქართულ ენაზედ, ვგონებ, სრულიად არ არსებობს. ასეთია ესრედ წოდებული ნონპარელი და პეტიტი. პირველს აქვს ერთი მილიმეტრი სიდიდე, მეორეს მილიმეტრი და ერთი მეოთხედი (1 1/4 მილ.) ნომერაციის მხრივ ნონპარელი იწოდება მეექვსე ნომრად, პეტიტი მერვე ნომრად. მათ მისდევს მესამე შრიფტი - კორპუსი, რომელსაც მილიმეტრ ნახევარი სიდიდე აქვს და შეადგენს მეათე ნომერსა.

წინედ ევროპაში წიგნები უმეტეს ნაწილად იბეჭდებოდნენ კორპუსით, ბოლო ხანებში-კი ხმარებაში შემოიღეს პეტიტი და ნონპარელი ეკონომიის გულისათვის. რადგანაც ნონპარელი ერთი-ორად მეტი ეტევა წიგნის გვერდზე, ვიდრე კორპუსი. წიგნი, რომელსაც კორპუსის შრიფტით უჭირავს ოთხი თაბახი, ჯდება თითქმის ერთი-ორად იაფად და იაფადაც ისყიდება.

თუმცა ეკონომიის მხრივ ძლიერ სასარგებლოა ორი ხსენებული წვრილი შრიფტი, მაგრამ თვალისათვის მძიმეა და მაზიანებელი. ამის გამო ნონპარელის და პეტიტის ხმარების წინააღმდეგ ხმა ამოიღეს უკანასკნელ წლებში ევროპის მეჰიგიენეებმა და მათ შორის რემბოლდმა, ერთმა საუკეთესო ავტორიტეტმა. ამ უკანასკნელის აზრით, რათა სისაღეს თვალებისას არა ევნოს-რა, საჭიროა პატარებისათვის დანიშნული წიგნები იბეჭდებოდნენ No12, ანუ ციცეროთი, და დიდებისათვის კორპუსით ანუ No10. ციცერო მოზრდილი შრიფტია და აქვს თითქმის ორი მილიმეტრი სიდიდე. ეს ის შრიფტი გახლავთ, რომელითაც არიან დაბეჭდილნი ყველა ჩემი სახელმძღვანელონი და იბეჭდებიან ჩვენში წიგნები, ჟურნალები, გაზეთები.

რუსებმა კორპუსით იწყეს ბეჭდვა არამც თუ დიდებისათვს დანიშნულის წიგნებისა, არამედ პირველ-დაწყებითი სახელმძღვანელოებისაც. მაგალითად, სტუპინის რუსული ანბანი და პირველი საკითხავი წიგნი დაბეჭდილია კორპუსით. ესევე შრიფტია ნახმარი მის საბავშვო ბიბლიოთეკაში, რომელსაც შეადგენს სამოცამდე წიგნი. პავლენკოს ანბანი და პირველი საკითხავი წიგნი, ძლიერ გავრცელებული რუსეთში, აგრეთვე კორპუსით არის ნაბეჭდი. ბოლო დროს პეტიტიც შემოვიდა ხმარებაში და ნონპარელსაც უთუოდ გამოუჩნდებიან მომხმარებელნი. ერთი, სიტყვით ევროპასა და რუსეთში ეკონომიამ სძლია ჰიგიენას, ჯიბემ თვალსა.

ჩვენში? ჩვენში სრულიად წინააღმდეგი სენი იდგამს ფესვებს. ამ სფეროშიც ვიჩენთ ჩვენს განთქმულს ბედოვლათობასა. ქართულ შრიფტთა შორის არ მოიპოვება სქოლიოებისათვისაც-კი არც ნონპარელი და არც პეტიტი. არის მხოლოდ მომცრო შრიფტი კორპუსი, რომელიც თითქმის უხმარებლად აწყვია სტამბებში, თუმცა ვენის კორპუსი ძლიერ ლამაზი, შნოიანი და გარკვეული შრიფტია. ჩვენ მოგვწონს წყალმანკიანის ადამიანის მსგავსი წიგნები, რომელნიც გარედგან მტერს უყენებენ თვალსა და შიგნიდან მოყვარესა.

ავიღოთ, მაგალითად, დაბადება ანუ ბიბლია. ევროპაში იგი იბეჭდება ან პეტიტით, ან კორპუსით, ღირს ერთი მანეთი და ჯიბით სატარებლი წიგნის სიდიდე აქვს. ამის გამო იქ ვერ ნახავ გლეხსაც-კი, რომელსაც შინ არა ჰქონდეს დაბადება, სახარება და თავისუფალს დროს არა კითხულობდეს არამც თუ შინ, გარეთაც-კი. ჩვენ კი დაბადება დავბეჭდეთ ვეებერთელა შრიფტით, 16 ნომრით, გამოვიყენეთ ურმით სატარებელ ტვირთად, ფასი დავადეთ ექვსი მანეთი და ხალხისათვს თითქმის აკრძალულ ხილად შევქმენით. ჩვენებურს გაზეთებში არამც თუ მოწინავე სტატიები და ფელეტონები, თვით კორესპოდენციები და წვრილი ამბები იბეჭდება ციცეროთი და არა კორპუსით, რის გამო ქართული გაზეთები ერთი ორად ღარიბნი არიან ცნობათა რაოდენობით ევროპულსა და რუსულზე. გაზეთებად, რომელნიც უმეტეს ნაწილად კორპუსით და პეტიტით იბეჭდებიან. მდიდარი ევროპა ბეჭდვის საქმეში იცავს სასტიკ ეკონომიას, ღატაკი საქართველო-კი ეკონომიას უარს ჰყოფს და ბედოვლათობს.

უფრო სამწუხარო ის არის, რომ ეს სენი სასწავლებლებშიაც აპირებს შებრძანებასა და სიღატაკის შეტანას ქართულის ენის სწავლებაში. აქამდინ ქართული ანბანები იბეჭდებოდნენ მეთექსვმეტე ნომრით, პირველი საკითხავი წიგნი-მეთორმეტე ნომრით, ანუ ციცეროთი. ეს წესი ეთანხმებოდა ერთის მხრივ ჰიგიენის მოთხოვნილებას, მეორეს მხრით ეკონომიას. სწორედ ამისთანავე შრიფტებით არიან დაბეჭდილნი საუკეთესო პირველ დაწყებითი სახელმძღვანელოები ევროპასა და რუსეთში. ახლა-კი გამოჩდნენ ჩვენში პირნი, რომელნიც ანბანს ბეჭდავენ 24 ნომრით და პირველ საკითხავ წიგნსა - 16 ნომრით. ეს მათთვის პირადად ძლიერ სასარგებლოა, რადგანაც პატარა და ღატაკი წიგნი იღებს სახეს დიდისა და მდიდარის წიგნისას და თვალს ატყუებს. გარედგან მტერს უყენებენ თვალსა და შიგნიდან მოყვარესა. მაგრამ ხალხისათვის-კი, რა საკვირველია, ძლერ მაზარალებელია. მეთექვსმეტე ნომერი იჭერს თითქმის ორჯერ მეტს ადგილსა, ვიდრე მეთორმეტე, ციცერო, და ერთი ორად დიდი გამოდის და ამის შესაფერად ფასიც ემატება.

ავიღოთ მაგალითად ,,დედა-ენა''. ანბანი მასში დაბეჭდილია მეთექსვმეტე ნომრითა და უჭირავს 32 გვერდი, აკრიბეთ იგი 24 ნომრით და გამოვა სამჯერ უფრო დიდი-96 გვერდიანი ანბანი. პირველი საკითხავი წიგნი ,,დედა-ენისა'' დაბეჭდილი No12, შეიცავს თითქმის 200 გვერდსა. იხმარეთ მასში No16 და მიიღებთ ვეებერთელა 400 გვერდიანს წიგნსა, რომელიც ბევრად ძვირად ეღირება - ახლანდელზედ.

ამიტომ ვინც ანბანს ბეჭდავს 24 ნომრით და პირველ საკითხავს წიგნს 16 ნომრითა, იგი პატარა წიგნს დიდად აჩვენებს ხალხსა, მცირე შინაარსი იღებს დიდს ფასსა, ქართულის ენის

გაღატაკებას, შევიწროებას ეხმარება სკოლებში, რის გამო მისი მოქმედება უნდა აღიარებულ იქნას უკუღმართობად.

ამას ისიც უნდა დავუმატოთ, რომ რამდენადაც წვრილი შრიფტია მავნებელი თვალისათვის, იმდენად მაზარალებელია ნორმას გადასული დიდი შრიფტი, რადგანაც თვალს აკლდება ვარჯიშობა მომცრო საგნების გარჩევაში. ეს ვარჯიშობა-კი ფრიად საჭიროა, რადგანაც ქვეყანაზედ მომცრო საგნები უფრო ბევრია ვიდრე დიდები.

რა დასკვნა გამოდის ნათქვამიდან? ისა, რომ ჩვენ წიგნებს და პერიოდულს გამოცემების ბეჭდვაში უნდა დავიცვათ ერთი მხრივ თვალის სისაღე და მეორე მხრივ ეკონომია. ამის გამო ანბანები უნდა იბეჭდებოდეს მეთექსვმეტე ნომრით, სახელმძღვანელო წიგნები და ჟურნალები - მეთორმეტე ნომრით, გაზეთებში ნახევარი ადგილი უნდა ეჭიროს კორპუსსა. კორპუსითვე უნდა იბეჭდებოდეს ლექსიკონებსა, ქრონიკებსა, დაბადებასა, სახარებასა და სხვა დიდს წიგნებსა.

მეთექსვმეტე ნომრის ხმარება შეიძლება სახალხო გამოცემებში მხოლოდ მაშინ, თუ წიგნი პატარაა და ციცეროთი არ გამოვა მთელი თაბახი.

როგორც ცოტა თავ ცარიელს და ჯიბე ცარიელს ხალხს, ქართველებს ძლიერ გვიჭირს ცოცხალი შინაარსით გაჭიკნილი და იაფფასიანი წიგნები.

ტექსტის ციფრული ვერსია მოამზადა

ქ.საჩხარის #3 საჯარო სკოლის მოსწავლემ **ნინი თოდაძემ**

9 აპრილი, 2020 წელი

#დარჩისახლში